

Sporda Çocuk Koruma

Tolga Şahin¹

Özet

Çocukların geleceğın teminatı olduğu yadsınamaz bir gerçektir ve bir toplumun ilerleyebilmesinin en önemli unsurları arasında, yine o toplumun içerisinde çıkartacakları iyi yetiştirilmiş bireylere sahip olabilmesiyle doğru orantılıdır. Bu da toplum içerisinde yetişen çocukların psikososyal, fiziksel ve ruh yönünden sağlıklı büyütülebilmeleri ile mümkün olur. O halde bunu sürekli kendini yenileyen bir döngü gibi kabul etmek ve çocukların toplumların geleceğe güvenle bakabilecek yegâne varlıkları olduğu düşüncesi ile hareket etmek gerekir. Çünkü uyumlu, sağlıklı ve mutlu bir şekilde geçirilecek çocukluk dönemi toplumlara huzur, refah ve barış içerisinde sürdürülebilir bir yaşam getirecektir. Uyumlu bir yaşam sürdürebilmeleri ancak çocukların mutlu ve sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirmeleri koşulu ile mümkün olur. Dolayısı ile bir toplum geleceğini şekillendirirken çocuklarını fiziksel olarak güçlü, kültürün aktarımı ile kişilikli, değerler eğitimi ile ahlaklı ve özgür düşünebilen bireyler olarak geleceğe hazırlamalıdır. Bunu sağlayabilmek içinde, çocuklarını yetiştirirken onların fiziksel, ruhsal gelişimlerine zarar verecek tüm unsurları bertaraf ederek, koruma önlemlerini alarak yetiştirilmiş olmaları gerekmektedir.

Çocuk Kimdir?

Toplum içerisinde var olan ancak hem kendisi hem de çevresi için doğru kararlar veremeyen, temel ihtiyaçlarını dahi tek başına karşılayamayan, öncelikle aile içerisinde ebeveynleri tarafından, sonrasında toplum içerisinde dahil oldukları alanlardaki kurum ve kuruluşlar tarafından korunmaya ihtiyacı olan toplumun en küçük bireyleridir.

Türk Ceza Kanunu'nun 5237 sayılı 6/1-c maddesinde de çocuğu; 18 yaşını doldurmayan kişi olarak tanımlanırken, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 3/1-a maddesi maddesinde erken yaşta erişkin olsa dahi 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur tanımlaması yer almaktadır.

1 Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Necatı Hekkon Spor Bilimleri Fakültesi
tolga.sahin@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9594-4466

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi, çocuk hem toplum hem de kanun nazarında aslında cezai ehliyeti bulunmayan bilakis korunan, gözetilmesi gereken toplumun en küçük bireylerini ifade etmektedir.

Çocuk her ne kadar cezai ehliyeti olmayan şekli ile düşünülse de kanunda, çocuğun suça sürüklenebileceği ifade edilmiş ve bunu da suça sürüklenen çocuk olarak adlandırmıştır. Yani kanun nazarında yapılması suç olan eylemleri gerçekleştiren, bu nedenlerle hakkında çeşitli yasal süreçler başlatılan çocuk tanımlanmıştır. Burada da aslında çocuğu direk suçlamak yerine onu suça sürükleyen nedenlerin, onu o alana sevk eden aile, sosyal çevre ve yaşam koşullarının önemi üzerinde durulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Yüksel, 2024).

Çocuk Koruma Kavramı

En yalın ifade ile çocuk koruma kavramı, çocuğun sosyal ve psikolojik yönden olumsuz etkileneceği tüm tehditleri belirleyerek bunlara karşı önlem almaktır. Bunu sağlamanın en etkili yolu da çocuğun direk ya da dolaylı yoldan temas halinde bulunduğu çocuktan sorumlu olan tüm kişi ve kurumları kapsamı sayesinde olabilir (Acar 2012). Dolayısı ile çocuklar için risk ya da tehdit oluşturabilecek durumları tespit etmek ve bunlar oluşmadan önlem almak Çocuk koruma kavramının ana temasını oluşturmaktadır. (Büker ve Gülteki 2013). Çocuk Koruma kavramını sadece bir kavram olarak değil aslında bir politika olarak görmek gerekir. Yani politika denilince de bir örgütün varlığından, bu örgütte alınacak kararlardan, alınan kararların uygulamalara dönüşmesinden ve uygulamaların da akışa yön verecek mahiyette olmasından bahsedilebilir. (Balcı, 2010, s.185)

Bunların yanında her türlü istismarın önüne geçmek, çocuktan sorumlu personelin eğitimini sağlamak, çocuğun anlamlandıramadığı ve ona uygun olamayacağı tespit edilen davranışları netleştirmek, çocuğa nasıl yaklaşılacağı ve iletişim kurulacağını kurallara bağlamak, iddia edilen istismar türlerini tanımlamak ve bunları bir rapor haline dönüştürerek cevaplamak çocuk koruma politikası içerisinde yer almaz. (Jackson ve Wernham, 2005).

Buradan yola çıkarak etkin ve güncel bir çocuk koruma politikasından söz edebilmek için, çocukları direk olarak korumak kadar onların bakım ve korunmasından sorumlu kişi ve kurumları da içerisine alan bir politika tesis edilmesi gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Acar, H. (2012).

2012 yılında Unicef tarafından yapılan Türkiye'de yapılan Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunu gösteren analizde "Çocukları korumaya, mevcut yaşam haklarını engellemeye, bir şekilde bu haklardan mahrum bırakılanları desteklemeye yönelik girişimler, sosyal hizmetler, güvenlik, yargı, eğitim,

sağlık ve diğer alanlardaki yetkili merciler tarafından atılabilir veya denetlenebileceği” ifade edilmiştir. (Unicef 2012)

Bu ifadeden yola çıkarak devletin çocuk üzerindeki sorumluluğuna atıf yapıldığı, herhangi bir şekilde Çocuğun istismara uğraması durumunda devlet tarafından tespitin yapılması ve bu tespitin yapılabilmesi içinde çocukla birlikte çalışanların sorumluluğun bildirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Bu konuyu spora indirgediğimizde, spor federasyonları, spor kulüpleri, antrenörler, spor yöneticileri ve gönüllü çalışanlar fark etme tespit etme sorumluluğu olanlar arasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, çocuğun herhangi bir şekilde istismara uğradığının öğrenilmesi halinde bu durumun çocuğun bakımından ve korunmasından sorumlu kurumlara bildirmesini sağlamanın sadece devletin sorumluluğu değil aynı zamanda, çocukla çalışanların ve herkesin görevi olduğu ifade edilebilir. Zaten bu da, Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu’nda bildirim yükümlülüğü genel bir yükümlülüktür şeklinde ifade edilmiştir. Dahası yerine getirilmediği durumlarda, Türk Ceza Kanunu’nda bir suç olarak düzenlenmiştir. (Acar vd 2018)

Tarihsel Perspektif Bakımından Çocuk Koruma

Kanun koyucular, sosyal toplum kuruluşları, Sivil toplum örgütleri, Dünyadaki saygın Spor Organizasyonu yapan kuruluşlar gibi birçok kurum ve kuruluş çocuğun önemi üzerine vurgu yapmış ve onu korumaya yönelik bir dizi girişimler başlatmıştır.

Bunlardan ilki 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesidir. Beyanname çocuk hakları alanında kabul edilmiş ilk uluslararası yasal belge olma niteliğine sahiptir. Bildirgede, çocukların karşılaşılabilecekleri tüm istismar durumlarına karşı korunarak sağlıklı, güvenli, ortamlarda bulunmalarının ve bunun da öncelikli olarak yapılmasının önemine değinilmektedir. Bildirge 1924 yılında kabul edilmiş ve Milletler Cemiyetine üye olan ülkelerin imzasına sunulmuştur. 1928 yılında Türkiye’de de Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından imzalanmıştır. Ancak 2. Dünya savaşının başlaması ile Milletler Cemiyeti ortadan kalkmıştır. Bu sebeple geçerliliğini yitirmiş ve bildirgenin herhangi bir yaptırımını kalmamıştır. (haberde)

Savaş sonrası kurulan Birleşmiş Milletler örgütü konunun devamı ile ilgili bir dizi girişimlerde bulunmuş “Dünyadaki Çocuklara en üst seviyede Özen Gösterilmesi” ilkesini esas alan 5. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesini ele almış ve 1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Kabul etmiştir.

Devamında 1979 yılı Dünya Çocuk Yılı olarak kabul edilmiş ve 20 Kasım 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Çocuk Hakları Sözleşmesi hayata geçirilmiştir (Diken 2011).

Çocuk Hakları Sözleşmesinde genel manada çocuğun ön planda tutulması gerektiğine atıf yaparak, gelişim sürecinde korunması, menfaatlerine öncelik verilmesi, kendisi ile ilgili konularda görüşünün alınması gerektiğini vurgulanmaktadır. Bunun yanında bahsi geçen konuların sadece kâğıt üzerinde kalmadan, hayatın olağan akışı içerisinde de yer bulması gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısı ile bu sözleşmenin çocuğun fiziksel, cinsel, duygusal ve ihmal yönünden her türlü tehdiye karşı korunmasına yönelik bir sözleşme olarak imza altına alındığını söylemek yanlış olmayacaktır. (Yolcuoğlu 2009)

İstismar Türleri

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) çocuğa karşı istismarı dört başlık altında ele almıştır.

1- Fiziksel İstismar

Çeşitli şekillerde Fiziksel istismar uygulanabilir. Zaman zaman fiili olarak tekme, tokat atarak ya da çocuğu sarsarak yapılırken bazen de çocuğa zarar verebilecek sert bir cisim ile vurmak ya da yakıcı şeyleri vücuduna değdirmek şeklinde olabilir. Özetle herhangi bir kaza dışında bilerek ve isteyerek çocuğun fiziksel olarak acı duymasına sebebiyet verecek şekilde darp etmek fiziksel istismar olarak tanımlanabilir. (Polat, 2017).

2- Duygusal İstismar

Çocuğa bakmakla yükümlü olan anne, baba ya da çocuktan sorumlu ve onunla çalışan kişi veya kişilerin, çocuğun ruhsal yapısını olumsuz yönde etkileyerek, çocuğun gelişiminin yanında ruh sağlığı açısından da genetik kapasitesine ulaşmasını engelleyip psikolojik açıdan çocuğa zarar veren tüm davranışlar olarak tanımlanabilir. (Polat, 2007).

3- Cinsel İstismar

Çocuk ve yetişkin arasında ya da fiziksel olarak çocuktan daha güçlü olan akranları arasında çocuğa karşı diğer tarafın cinsel doyumu için gerçekleştirilenteasyadailişki,cinselistismarolaraktanımlanmaktadır. Çocuğun maruz kaldığı durumu anlamlandırmamasından ötürü ifadeye zorlanması sebebi ile belirlenmesi oldukça zordur. (Paşlı, 2009).

4- İhmal

İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü olan ebeveynlerin çocuğun beslenmesi, kılık ve kıyafeti, öz bakımı, tıbbi gereksinimleri sevgi ve şefkat gibi çocuğa karşı sorumluluklarını yerine getirmemesi ya da gerekenden az yerine getirmesi olarak tanımlanabilir. Bu ihmal çocuğun toplum ve ailesi içerisinde kendisini değersiz hissetmesine ve bir takım fiziksel ve psikolojik bozukluklar yaşamasına neden olabilir. Dolayısı ile aslında ihmal de bir çeşit istismar türü olarak nitelendirilebilir. (Karadağ, 2020).

Sporda İstismar Nasıl Olur?

Spor aslında çocuğun istismar edilmesine yönelik olarak potansiyel yüksek riskli bir ortam sunar. Ebeveynler çocuklarını spor esnasında, iyi tanımadıkları antrenörlere hatta hakemlere, yardımcılarına ve diğer yetişkinlere emanet ederek bu ortamı sağlanmış olabilirler. Antrenmanlarda teknik öğretim esnaslarında çocuklarla yakın temas olabilir. Bunun yanında soyunma odalarına serbest erişim de risk faktörlerini artırır. Sporcunun branşında başarılı olması daha uzak mesafelerdeki müsabakalara katılmasına bu müsabakalar için kamplara katılmasına ebeveynler tarafından yeterince kontrol edilmeden izin verilmesi risk faktörlerini artıran bir başka unsurdur. Ebeveynler, çocuklarının başarısı ile çocuklarının spora katılımını teşvik edebilir ve çocukla birlikte çalışan ya da çalıştıran antrenörlere neredeyse sınırsız erişim izni verebilirler. Burada ayırt edici en önemli nokta, ebeveynin çocuğuna kişisel ilgi gösteren özverili ve ilham verici bir antrenör ile potansiyel bir istismarcı arasındaki farkı anlayabilmesidir.

Çocuk için antrenör veya yönetici çok önemli bir figürdür; çocuk antrenörünü bir mentor, baba figürü ve otorite olarak görür. Çünkü antrenör takımı oluşturabilir, antrenmanları belirleyebilir ve çocuğun spordaki başarıları üzerinde büyük bir katkıya sahip olabilir. Çocuklar ayrıca ebeveynlerinin de bu antrenörlerin isteklerine olumlu tepki verdiklerini ve genellikle onlara onay verdiklerini görürler, bu nedenle çocuklar antrenörlerini ebeveynlerinden daha yüksek bir otorite olarak algılayabilirler. İşte çocuk tarafından bu denli önem yüklenmiş antrenörün çocuğa yanlış olarak tanımladığı bir şey yapması çocuğun büyük bir duygusal çatışma içerisine düşmesine neden olabilir. Bu çatışma öyle bir noktaya varır ki, çocuk istismarı vakalarının çoğunda, mağdur bir şekilde bunun kendi suçu olduğunu dahi düşünebilir (Domhnall 1996).

Bunun yanında yüksek hırslara ve egoya sahip antrenörler antrenmanlarda sporcularını kapasitelerinin üzerinde zorlayabilir ve sakatlık yaşamalarına

neden olabilirler. Yine antrenman veya müsabakalarda sporcuların yaptığı basit hatalara dahi sözlü ya da fiziksel şiddet uygulayabilirler. Aslında antrenöre sorulduğunda, kendilerince amacı sporcuyla motive etmek ve daha iyi olmasını sağlamaktır. Spor branşı için fiziksel olarak hazır olmayan ya da sakatlığı henüz tam geçmeyen sporcuyla bir takım ağrı kesici ilaçlar ya da benzeri müdahaleler ile müsabakaya sokabilir, en kötü senaryolardan bir tanesi de sporcunun performansını artırmak için yasa dışı dahi olsa takviyeler almaya zorlamaktır. Bu ve benzeri toplum içerisinde kabul görmeyen spor ahlakı ve etik ilkeleri açısından da reddedilen istismarların sayısını artırmak mümkündür.

İşte bu ve benzeri davranışlar çocuk üzerinde yapıldığında onların kırılğan yapıları sebebi ile hem fiziksel hem de ruhsal olarak çöküntü yaşamalarına ve spordan uzaklaşmalarına neden olabilir.

Ne Yapmalı?

Daha önce de bahsedildiği gibi çocuk, kendini idame etme konusunda yetersiz, zorluklarla baş edebilme bakımından zayıf, psikolojik dayanıklılığı henüz tam gelişmediği için çabuk kırılan ya da öfkelenen, zaman zaman da yaşadıklarını anlamlandıramadığından dolayı iç dünyasında çatışmalar yaşayacak kadar hassas bir yapıya sahiptir. Bu sebeple böyle bir zümre ile çalışma yapacak antrenörlerin ya da öğreticilerin yetişkin bireylerle çalışanlara nazaran seçilmesinde ve yetiştirilmesinde önemli farklılıklar olması gerekir. Yukarıda bahsi geçen istismar türleri ile çocuklar gerek ebeveynleri gerekse kendi istekleri doğrultusunda katılmayı arzu ettikleri spor faaliyetleri içerisinde de zaman zaman istismarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sporda çocukların yoğunlukta olduğu düşünüldüğünde çocuk koruma çocuktan sorumlu ve çocukla çalışan her herkesin sorumluluğunda olmalıdır.

Spor 'un doğası içerisinde bulunan fiziksel temas zaman zaman art niyetli olmadan yapılmış olsa dahi çocuğun iç dünyasında bunu yanlış anlamlandırmasına ve kötü olarak değerlendirmesine sebebiyet verebilir. Dolayısı ile fiziksel temasları yaparken çocuğun kırılğan yapısını ayırt edebilmeli ve yetişkinler olarak ölçülü hareket edilmelidir. Aksi takdirde, antrenörler ve onlarla çalışan diğer yetişkinler de, temelde herhangi bir art niyet taşımamış olsalar dahi, farkında olmadan çocuğun özeline girerek istismarına neden olabilirler. Bu durum sporun tüm katılımlarında sporda çocuk koruma sistemlerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. (Parasız vd 2015). Gelişmiş ülkelerin birçoğu bunu fark etmiş ve çocuğa karşı istismarı önlemeye yönelik çalışmalara 90'lı yılların sonundan itibaren ivme kazandırmışlardır (WHO, 1999).

Yukarıda da bahsedildiği gibi WHO çocuğa karşı istismar türlerini dört başlık altında toplamıştır. Çocukların spor alında yoğunlukta olmaları nedeni ile bu tür istismara maruz kalabileceklerini öngörerek istismarın önlenmesine yönelik çalışmalara hız verilmiştir. Bu bağlamda antrenörler başta olmak üzere, spor yöneticileri ve sporun içerisindeki diğer tüm katılanların farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalara kararlılıkla devam edilmektedir (WHO, 1999).

WHO' nun bu farkındalığı oluşturması, çocukların spor alanlarında sporun temel öğrenimi dışında spor sevgisini artırmak ve geçici bir heves yerine sürdürülebilir hale getirilebilmesine önemli bir katkıda bulunmaktadır. Çünkü çocuk sevdiği ve ilgi duyduğu spor branşında katılımcı olarak var olurken o branşa aidiyetinin de gelişmesi gerekir. Bunu sağlayacak olan unsurların başında antrenörler gelirken sonrasında spor yöneticileri ve spor içerisindeki tüm diğer paydaşlar yer almaktadır. Şu halde antrenörün çocuğa karşı tavır ve davranışları bu aidiyet duygusunun oluşmasına katkı sağlayabileceği gibi yerinde olmayan bir hareket veya söylemin bu duygunun körelmesine sebebiyet vereceğini ifade etmek yanlış olmayacaktır

Dünyanın en büyük spor organizasyonu olan Uluslar Arası Olimpiyat Komitesi, çocuklar için her türlü risk ve tehlikelerden arındırılarak güvenli hale getirilmiş, çocuklara uygun, spor yapabilecekleri ortamların hazırlanmasının gerekliliğini ifade etmiş ve buna olimpizmin temel prensibi olarak 4. Maddesinde yer vermiştir. Çünkü bu alanlara sahip olabilmenin çocukların en doğal hakkı olduğunu ve bununda, antlaşmaya taraf olan devletlerin sorumluluğunda olduğunu vurgulamıştır. Aynı şekilde Unesco da 1978 yılında yayınladığı Beden Eğitimi ve Spor Uluslararası çocuk hakları sözleşmesinin 31. Maddesinde bu konuya vurgu yapmıştır. Avrupa, Amerika hatta bir takım Afrika ülkeleri dahi bu madde kapsamında spor politikalarını şekillendirmiş, kamu kuruluşları, spor federasyonları ve spor kulüpleri içerisinde çocuk koruma sistemini oluşturmuşlardır. Bu bağlamda çocuklar ile çalışacak antrenör, spor yöneticisi ve çocukla spor içerisinde çalışacak tüm paydaşları kapsayan bir takım düzenlemelere gitmişlerdir.

Nihayetinde sporda çocuğun korunmasına yönelik eğitimler düzenlemiş ve bu eğitimlere katılmayan antrenörlerin çocuklarla çalışmalarını engelleyen tedbirler almışlardır. (Parasız vd. 2015)

Unutulmamalıdır ki Sporda başarıyı sağlayacak sporcuları yetiştirmek kadar sporculara daha çocukluk çağında onları motive edebilen, ilham kaynağı olabilen lider özelliklere sahip riskleri önceden görerek tedbir alabilecek antrenörlerin yetiştirilmesi de önem arz etmektedir (Domhnall, 1996).

Kaynakça

- Acar, H. (2012). Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı X. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu.
- Acar, Y. B., Acar, H., Berghan, S. (2018). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi: Sorunlar Ve Savunu Alanları Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara, S: 40
- Büker, H., Gültekin, S. (2013). Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eğitimi Katılımcı El Kitabı. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Balcı, A. (2010). Açıklamalı Eğitim Yönetimi Terimleri Sözlüğü (2. Baskı). Ankara: Pegem-A Yayıncılık
- Diken, İ., Güre, Ş.S. (2011). Sanatsal ve Kültürel Aktivitelere Çalışan Çocuklar Pilot Araştırma Projesi Raporu / Uluslararası Çalışma Örgütü , Ankara: ILO,
- Domhnall, M. (1996). Child Abuse İn Sport Sports Medicine. 30:275-276
- Jackson, E., Wernham, M. (2005). Child Protection Policies And Procedures Toolkit: Stage 1. s. 21 London: Consortium for Street Children.
- Parasız, Ö., Şahin, M.Y., Akın, Ç. (2015). “Sporda çocuk koruma programı uygulamaları: İngiltere örneği”, International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS): Special Issue 3: 641-653.
- Pash, F. (2009). Örselenme Kuşkusuyla Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi Tarafından Bildirimleri Yapılan Çocukların Adli ve Sosyal Süreçlerinin İncelenmesi. Ankara : A.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Polat, O. (2017). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı. 2. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık: 60-267. ISBN 9789750243998
- Polat, O. (2007). Tüm Boyutlarıyla Çocuk istismarı, Tanımlar 1. Ankara: Seçkin 2. Cilt sayı 1 sayfa 65 ISBN: 9789750203916 / 9789750203930
- Karadağ, F., Özdemir, D.F., Evinç, G., Var, E.Ç., Özbesler, C. (2020). İhmal Edilen Çocukların Annelerinin Özellikleri: Ev Gözlemi İle Annelerin Bakım Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 31(3), 1080-1101.
- World Health Organization. (1999). Child Protection İn Sport Policy. Sport And Child & Youth Development Thematic Working Group Definition Of Child Abuse.
- Yüksel, T, K. (2024). Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Değerlendirme Cilt: 2 Sayı: 1, 69 - 110, <https://doi.org/10.62124/kluhfd.1360506>
- Yolcuoğlu, İ.T. (2009). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi Aile ve Toplum Cilt: 5 Sayı: 18 Temmuz-Ağustos-Eylül ISSN: 1303-0256
- Unicef Türkiye’de Çocuk ve Genç Nüfusun Durumunun Analizi (2012) <https://haberdecocuk.org/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/geriye-donuk-2/>
<https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>